

KUL VE KAMU HAKKI*

İslâm'ın üzerinde hassasiyetle durduğu temel kavramlardan birisi hak kavramıdır. İslâm, bütün canlılara ait hakları ayrıntılı bir şekilde tespit ve tarif edip sınırlarını belirledikten sonra her bir hak sahibine hakkının verilmesini emretmiş; hak ihlali anlamına gelecek her türlü davranışı da yasaklamıştır. Bu hakların başında kul hakkı gelmektedir. Kul hakkı ihlali durumunda; haksızlığın gecikmeden giderilmesi, hak sahibi ile helalleşilmesi ve bu gûnahtan tövbe istiğfar edilmesi gerekir.

Müslüman, kul haklarına son derece titizlik göstermelidir. Bilerek veya bilmeyerek başkalarının hakkını üzerine geçiren kimse o hakkı dünyada ödemek ve helalleşmek suretiyle kendisini kurtarmaya çalışmalıdır. Bu fani hayatın son bulacağını, gerçek hayat dediğimiz ahiret hayatının başlayacağını ve herkesin dünyadaki hayatından hesaba çekileceğini hatırimızdan çıkarmamamız gerekir. (<https://kurul.diyanet.gov.tr/kul-hakkinin-onemi-nedir-ve-ihlali-durumunda-nasil-odenir>)

Kul Hakkının Önemi

Allah Teâlâ, kullarını helâl ve temiz olan rızıklara yönlendirip;

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

“Allah’ın size verdiği helâl ve temiz rızıklardan yiyin ve iman etmiş olduğunuz Allah’ın yasaklarından sakının.” (Mâide, 5/88) buyurmuştur.

Onlara mallarını haksız sebeplerle ve haram yollarla yememeleri uyarısı yaparken,

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Bile bile, günaha saparak, insanların mallarından bir kısmını yemeniz için onun bir parçasını yetkililere aktarmayın.” (Bakara, 2/188)

Resûlullah (s.a.s) da ümmetine rızık konusunda mutedil olup yasak yollara başvurmamaları konusunda şöyle seslenmektedir:

أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ فَإِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَوْفِيَ رِزْقَهَا وَإِنْ أَبْطَأَ عَنْهَا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ خُذُوا مَا حَلَّ وَدَعُوا مَا حَرَّمَ

“Ey insanlar! Allah’tan sakının ve rızık peşinde koşarken bunu en güzel şekilde yapınız. Zira hiçbir canlı, yavaş bir şekilde dahi olsa, rızıkını tas tamam almadan can vermeyecektir. Öyleyse Allah’tan sakının ve rızık peşinde koşarken bunu en güzel şekilde yapınız. Helâl olanı alınız ve haram olanı da terk ediniz.” (İbn Mâce, Ticaret, 2)

Rasulullah’ın (s.a.s) şu hadisinden insanların dokunulmaz haklarını öğreniyoruz;

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرَضُهُ

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: *“Her Müslümanın bir başka Müslümana kanı, malı ve ırzı (şeref ve namusu) haramdır.”* (Tirmizî, Birr, 18) Bütün insanların can, mal, namus ve şeref dokunulmazlığı vardır ve bu hakları ihlal etmek, dinimizde haram ve yasaktır.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) kul hakkına riayet etmenin önemini ahirette kulların arasında görülecek olan hesabın ne kadar hassas olduğunu ifade ettiği hadiste şöyle vurgulamıştır: *“Kim din kardeşinin ırzı, namusu, şeref, onur ve haysiyetine veya malına yönelik bir haksızlık yapmışsa altın ve gümüşün fayda vermeyeceği kıyamet günü gelmeden önce o kimseyle helalleşsin. Aksi takdirde yaptığı zulüm miktarınca sevaplarından alınarak hak sahibine verilir. Şâyet sevabı yoksa hakkına girdiği kişinin günahlarından*

عن أبي هريرة رضي الله عنه ، أن رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال : «أَتَدْرُونَ مَنْ الْمُفْلِسُ ؟» قَالُوا : الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ . فَقَالَ : « إِنَّ الْمُفْلِسَ مَنْ أَتَتْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ ، وَيَأْتِي وَقَدْ شَتَمَ هَذَا ، وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا ، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا ، وَضَرَبَ هَذَا ، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرْحَتْ عَلَيْهِ ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ »

Ebû Hüreyre 'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.s): “*Müflis kimdir, biliyor musunuz?*” diye sordu. Ashâb: “ Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir” dediler. Rasûlullah (s.a.s): “*Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina isnâd ve iftirası yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir*” (Müslim, Birr, 59) buyurdular.

Görüldüğü gibi Allah'ın huzuruna kul hakkı ile çıkmamanın, çok ağır bir vebali vardır. Böyle bir günahın Allah tarafından bağışlanması, hak sahibinin affetmesi şartına bağlanmıştır. Hak sahibi, ondan hakkını almadıkça veya bu hakkından vazgeçmedikçe, Allah, kul hakkı yiyenin günahını affetmemektedir. İlâhî adalet bunu gerektirir.

KAMU MALI

İslâm'da her türlü gasp, yolsuzluk ve hırsızlığın yasaklanmasının yanında kamu malından çalmak, savaş ganimetlerinden haksız yolla bir şey almak, devlet malına hıyanet etmek gibi haksız fiiller İslâm hukukunda “**gulûl**” kavramıyla ifade edilmiştir. **Gulûl**; taksim edilmeden ganimet malından çalmak anlamıyla birlikte, genel olarak **yolsuzluk ve kamu malına ihanet etme** mânasını da taşımaktadır.

İslâm ordusunun aldığı her ganimette, bu orduda savaşan askerlerle beraber, beşte bir oranında Allah Resulü 'nün (s.a.s) ve muhtaç kimselerin de hakkı bulunuyordu. Böylece, her bir ganimet, içinde kamu malını barındırıyor demektir. Netice itibarıyla ganimet malları, birçok kimsenin hakkı olan kamu malı konumundaydı.

Hicretin altıncı yılıydı. Müslümanlar türlü sıkıntılardan sonra nihayet Mekke müşrikleriyle Hudeybiye Antlaşması'nı imzalamışlar ve karşılıklı olarak silah bırakma kararı almışlardı. Sıra Müslümanlara karşı sürekli tehdit unsuru olan Hayber'e gelmişti. Fakat Hayber'in yüksek kaleleri, muhtelif savaş aletleri ve yeterli erzakları vardı. Fethedilmesi gerçekten zordu. Ancak fitne yuvası hâline gelen bu kalelerin alınması gerekiyordu. Medine'de hazırlıklar tamamlandı ve İslâm ordusu hicretin yedinci yılında Hayber'i kuşattı. Hayber, zorlu çarpışmalara tanık oldu. Nihayetinde zafer Müslümanlarındı. Müslümanlar ganimet olarak altın ve gümüş alamasalar da çeşitli mallar, yiyecek-giyecekler, hayvanlar ve hurma bahçeleri gibi verimli araziler elde ettiler. Ancak ashâbı kazanılan bu fethin ardından başka bir sınama bekliyordu. Acaba düşman karşısında sebat gösteren nefisler, dünya malına karşı da metanetli olabilecek ve henüz pay edilmediği için ordudaki herkesin hakkı olan bu mallara karşı sabredebilecek miydi? Rabbimiz insanın mala olan düşkünlüğünü şöyle vurgulamıştır:

زَيْنَ النَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَاقِ (١٤)

“*Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, soylu atlara, sağlam hayvanlara ve ekinlere düşkünlük insanlara çekici kılınmıştır. İşte bunlar dünya hayatının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır*” (Âl-i İmrân, 3/14)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de insanoğlunun bu zafiyetinin farkında olarak bir sahâbîsine şu şekilde duyuru yapmasını emretti:

أَدُوا الْخَيْطَ وَالْمَخِيطَ فَإِنَّ الْغُلُولَ عَارٍ وَشَنَارٌ وَنَارٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Aldığınız şey bir iğne, bir iplik bile olsa onu geri getirin. (Ganimete) İhanet, hem ayıptır, hem utanç vesilesidir, hem de kıyamet gününde kendini ateşe atmaktır.”

Daha sonra, Allah Resûlü (s.a.s), ashâbıyla birlikte, Vâdiü'l-kurâ mevkiine yöneldi ve oraya vardığında az önceki sözlerinin ne kadar isabetli olduğunu gösteren bir olay gerçekleşti. Allah Resûlü'ne (s.a.s) hediye edilen Kerkere isimli siyahî kölesi, Hz. Peygamber'in (s.a.s) devesinden eşyalarını indirdiği sırada, atılan serseri bir okla vurulmuştu. O esnada etrafta bulunan insanlar da onun şehit olduğunu düşünerek, “*Cennet ona mübarek olsun!*” dediler. Bu sözleri işiten Allah Resûlü (s.a.s),

كَلَّا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَخَذَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ ، لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ
لَتَشْتَعِلَ عَلَيْهِ نَارًا

“Hayır, nefsim elinde bulunan (Allah)a yemin ederim ki, Hayber gününde ganimetler arasından paylaşımda kendisine düşmediği hâlde aldığı bir elbise, şimdi üzerinde ateş olarak onu yakmaktadır.” (Buhârî, Eymân ve'n-nuzûr, 33) buyurdu.

Resûlullah (s.a.s), Kerkere'nin bütün mücahitlerin çabasını hiçe sayarak herkesin hakkı olan ortak bir mala hıyanet etmesi sonucunda çaldığı bir parça elbisenin, azap görmesine sebep olduğunu bildiriyordu. Bunun üzerine, orada bulunan herkesi bir korku sardı. Şahit oldukları olay ve bununla ilgili olarak Allah Resûlü'nün (s.a.s) söylemiş olduğu sözler âdeti herkesin aklını başına getirmişti. Kerkere gibi düşünmeden ganimet malından bir veya iki ayakkabı bağı alan bir kişi de biraz utanç biraz da pişmanlık içerisinde huzura gelerek,

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَذْتُ شِرَاكَيْنِ يَوْمَئِذٍ كَذَا وَكَذَا

“Yâ Resûlallah! Bunu Hayber gününde almıştım.” diyebilirdi. Allah Resûlü de (s.a.s),

شِرَاكَايَ مِنْ نَارٍ

“İşte ateşten iki ayakkabı bağı!” buyurarak bu davranışın vahim sonucunu dile getirdi ve ganimet gibi üzerinde kamu hakkı bulunan mallardaki haksız kazanç konusunda insanları uyarmış oldu. (Vâkıdî, Megâzî, II, 681; Buhârî, Cihâd, 190; Müslim, İman, 183)

Bir keresinde Peygamberimiz (s.a.s), ganimet develerinin birinden bir tüy koparıp,

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا لِي مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَلَا مِثْلَ هَذِهِ إِلَّا الْخُمْسُ وَالْخُمْسُ مَرْدُودٌ عَلَيْكُمْ

“Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki bana sizin ganimetlerinizden şu tüy kadarı bile helâl değildir. (Bana helâl olan) Sadece humustur, humus (ganimetin beşte biridir). Ama o da (neticede) size dönecektir” (Muvatta', Cihâd, 13; Ebû Dâvûd, Cihâd, 149) diyerek kamu malı konusundaki hassasiyetini dile getiriyordu.

HZ. EBUBEKİR'İN HALİFE OLUNCA MAAŞ ALMAK İSTEMEMESİ

HZ. EBU BEKİR (r.a), halife seçildikten sonra ailesinin geçimini ticaret yaparak karşılamaktaydı. Sahabiler buna razı olamadılar ve onu hazineден geçimi kadar maaş alması gerektiği noktasında zor da olsa ikna ettiler.

Vefat edeceğini anlayınca Hz. Ebu Bekir (r.a) , yakınlarını yanına çağırdı ve zaruri ihtiyacından arta kalan bu paraların hazineye iadesini talep etti. Ölüm döşğinde şunları vasiyet etti: **“Bunların hepsi falan yerdeki duvarda saklı. Onları alın ve Ömer'e iade edin.”**

Sonra kızı Hz. Ayşe'ye (r.a) şunları söyledi: **“Müslümanların işini üzerime aldığımdan bu yana onlara ait ne bir dirhem, ne de bir dinar yedim. Aksine, onların en fakiri gibi çoğu zaman aç kaldım ve en eski elbiseleri giyindim. Hazineye ait yanımda, şu köle ile şu kumaş parçasından başka bir şey yok. Onları da sen al ve Ömer'e götür.”**

Hz. Ebu Bekir (r.a) vefat ettikten sonra emanetler Hz. Ömer'e (r.a) verildiğinde o, şaşkınlığını şu cümlelerle ifade etti: **“Allah sana merhamet etsin Ey Ebu Bekir. Arkada kalanlara, yaşanması ne kadar güç bir hayat bırakıp gittin. Kendinden sonra kimseye söz söylemeye mecal bırakmadın. Ben ise ondan sonra bu görevi üstlenmiş bulunuyorum.”** (İbni Sa'd; Tabakat, 3/193-196. Taberi, Tarih, 2/354.)

Kamu Malına Hassasiyet Gösteren Cennete Girer

Allah Resûlü (s.a.s) dönemin şartları sebebiyle kamu malı konusunda önemli yere sahip olan ganimetler hakkında ashabını her fırsatta uyarmış, bir kumandan olarak askerlerine savaşlarda ganimete hıyanet etmemelerini emretmiş, hatta ganimet malına hıyaneti münafıklık alâmeti saymıştır. Ganimet malına hıyanet edilmeden yapılan cihadı en faziletli amellerden biri olarak zikreden Resûlullah (s.a.s),

مَنْ مَاتَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثِ الْكِبْرِ وَالْغُلُولِ وَالْدَّيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ

“Her kim şu üç şeyden uzak olarak ölürse cennete girer: Kibir, ganimet malına hainlik ve borç.” buyurmuştur. (Tirmizî, Siyer, 21; İbn Mâce, Sadakât, 12)

Kamu Malına İhanet Etmek Ahirette Şiddetli Azaba Sebeptir

Hz. Peygamber (s.a.s), toplumun hakkına hıyanet edenleri ahirette şiddetli bir azabın beklediğini haber vermiştir. Bir defasında ümmetini şöyle uyarmıştı: **“Kıyamet gününde birinizin boynunda meleyen bir koyun, diğerinin boynunda için için kişneyen bir at, öbürünün boynunda böğüren bir deve, başkasının boynunda altın ve gümüş, bir diğerinde sallanıp duran bez parçası bulunuyorken karşıma çıkmayın! Bunların her biri benden yardım isteyecek, ben de, 'elimden gelen bir şey yok, dünyada iken sana tebliğ etmiştim' diyeceğim.”** (Buhârî, Cihâd, 189; Müslim, İmâre, 24)

Hz. Peygamber (s.a.s) ashabını bu tür yolsuzluklara karşı her zaman uyararak onlardan da bu konuda titiz davranmalarını istemiştir.

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُوْفِيَ يَوْمَ خَيْبَرَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ ». فَتَغَيَّرَتْ وُجُوهُ النَّاسِ لِذَلِكَ فَقَالَ « إِنَّ صَاحِبَكُمْ عَلٌّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ». فَفَتَشْنَا مَتَاعَهُ فَوَجَدْنَا خَرَزًا مِنْ خَرَزِ يَهُودَ لَا يُسَاوِي دِرْهَمَيْنِ

Zeyd b. Halid el-Cüheni'den: Biri Huneyn savaşında vefat etmişti. (Namazını kıldırması için) durumu Hz. Peygamber'e (s.a.s) bildirdiler. Hz. Peygamber: **“Arkadaşınızın namazını kılınız”** buyurdu (ve fakat kendisi kıldırarak istemedi). Bunun üzerine oradakilerin yüz ifadeleri değişti. Resûlullah (s.a.s): **“Arkadaşınız ganimete hıyanet etmiştir”** buyurdu. Derhal eşyalarını açıp baktık, eşyaları arasında iki dirhem kıymetinde yahudi kolyeleri vardı.” (Ebû Dâvûd, Cihâd, 13).

Kamu Görevi Yapanlara Resulullah' tan (s.a.s) Uyarı

Hz. Peygamber (s.a.s),

مَنْ اسْتَعْمَلَنَاهُ عَلَى عَمَلٍ فَرَزَقْنَاهُ رِزْقًا فَمَا أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ غُلُولٌ

“Kimi bir işte görevlendirip (yaptığı işin karşılığı) bir maaş verdiğimiz, onun bu maaş dışında alacağı her şey hainliktir.” (Ebû Dâvûd, Harac, fey’ ve ‘imare, 9-10) buyurarak haksız yere sağlanan her menfaati “kamu malına ihanet” olarak nitelendirmiştir.

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde zekât memurluğu yapan Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye isimli şahıs, topladığı zekâtla birlikte kendisine verilen hediyeleri de getirmiş ve Allah Resûlü'ne (s.a.s), **“Bunlar sizin, bunlar da bana hediye edilenler”** demişti. Zekât memurluğu gibi oldukça hassas bir görev yapmasına rağmen bunun sorumluluğunun farkında olmayarak kendisine haksız menfaat sağlayan bu kişiye Allah Resûlü (s.a.s) öfkelenerek şöyle buyurdu:

فَهَلَّا جَلَسَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ أَوْ بَيْتِ أُمِّهِ ، فَيَنْظُرُ يُهْدَى لَهُ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَأْخُذُ أَحَدٌ مِنْهُ شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقَبَتِهِ ، إِنْ كَانَ بَعِيرًا لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقَرَةً لَهَا خُورٌ أَوْ شَاةً تَيَعَّرُ

“(Bu adam bir zekât memuru olmayıp) Babasının veya anasının evinde otursaydı, kendisine hediye verilir mi, verilmez mi bir baksaydı ya! Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki sizden biriniz ondan bir şey alırsa kıyamet gününde boynunda böğüren bir deve, ya bağırان bir sığır veya meleyen bir koyunla gelecektir...” (Buhârî, Hibe, 17; Müslim, İmâre, 26) Böylece, Allah Resûlü (s.a.s), ashâbını bu tür haksız kazançtan sakındırmıştır.

Kamunun mülkü durumunda olan mallarda bütün toplumun hakkı söz konusudur ve başkalarının hakkı İslâm’da “kul hakkı” olarak tanımlanıp bunun gasp edilmesi şiddetle yasaklanmıştır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bu ağır yükten insanları sakındırmak amacıyla,

لَا يَأْخُذُ أَحَدٌ شَيْئًا مِنَ الْأَرْضِ بِغَيْرِ حَقِّهِ إِلَّا طَوَّقَهُ اللَّهُ إِلَى سَبْعِ أَرْضِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kimse hakkı olmayan bir karış yeri bile almasın, (alırsa) Allah, kıyamet gününde yedi kat yeri onun boynuna dolar.” buyurmuştur. (Müslim, Müsâkat, 141)

Resûlullah (s.a.s),

مَنْ اسْتَعْمَلَنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ فَكْتَمْنَا مَخِيطًا فَمَا فَوْقَهُ كَانَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Sizden kimi bir işte görevlendirirsek ve o da bizden iğne (miktarı) ya da daha büyük bir şeyi gizlerse, bu bir ihanet olur ve kıyamet günü onu (kendi elleriyle) getirir.” buyurmuştur. (Müslim, İmâre, 30)

Hz. Ömer ve Devlet Malı Hassasiyeti

Hz. Ömer (r.a) halife iken, bir gece makamına ashaptan biri gelir ve selam verip oturur. Hz. Ömer(r.a.) önündeki işle meşguldür ve konuk merak içinde bekler. İşini bitiren Hz. Ömer (r.a.), önünde yanan mumu söndürdükten sonra ikinci mumu yakar ve konuğunun gözlerinin içine bakarak “Aleyküm selam...” der. Konuğu sorar:- Ya Ömer (r.a.), niçin hemen selamımı almadın ve bir mumu söndürüp diğer mumu yaktıktan sonra konuşmaya başladın?

Hz Ömer (r.a.) cevap verir;- **Evvelki mum devletin hazinesinden alınmıştı. O yanarken özel işlerimle meşgul olsaydım Allah indinde mesul olurdum. Seninle devlet işi konuşmayacağımız için, kendi cebimden almış olduğum mumu yaktım, ondan sonra seninle konuşmaya başladım.**

Sahabenin gözleri yaşarır, ellerini kaldırarak şöyle dua eder; - Ya Rabbi! Hz Ömer’i (r.a.) bizim başımızdan eksik etme.

Rasulullah’ın (s.a.s) Muâz b. Cebel’e Nasihati

Ashabından özellikle yöneticilik veya zekât memurluğu gibi devlet görevinde olanları zimmetlerine haksız mal geçirmemeleri ve kamu malını suistimal etmemeleri konusunda uyarıyan Hz. Peygamber (s.a.s), Yemen’e vali

olarak tayin ettiği Muâz b. Cebel yola çıktığı sırada peşinden bir haberci yollayarak Muâz'ı geri çağırması ve ona şöyle buyurmuştur:

أَتَدْرِي لِمَ بَعَثْتُ إِلَيْكَ لَا تُصِيبَنَّ شَيْئًا بِغَيْرِ إِذْنِي فَإِنَّهُ غُلُولٌ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
لِهَذَا دَعَوْتُكَ فَأَمُضْ لِعَمَلِكَ

“Sana niçin haberci gönderdiğimi biliyor musun? Benim iznim olmadan bir şeyi alma! Zira bu ihanettir. Kim de (kamu malına) ihanet ederse kıyamet günü ihanet ettiği şey ile birlikte gelir. Seni işte bunun için geri çağırdım. Şimdi görevine gidebilirsin.” (Tirmizî, Ahkâm, 8)

SONUÇ:

İslâm'ın değerlerinin üzerine bina edildiği “hak” kavramı, “kul hakkı (hukûku'l-ibâd)” ve “Allah hakkı (hukûkullah)” olarak sınıflandırılmış ve kamu hakkı, hukûkullah kapsamında değerlendirilmiştir. Kamu yarar ve düzeninin gerçekleşmesi, toplumun huzurlu ve düzenli bir hayata sahip olması bu haklara riayeti gerektirir.

Toplumun her ferdinin üzerinde hak sahibi olduğu kamu malları, topluma ait mekânlar, araç ve gereçler, gelirler, doğal kaynaklar gibi oldukça geniş bir alana sahiptir ve tüm bunların titizlikle korunması gerekir.

Ancak toplum ahlâkî değerlere duyarsızlaştığında, insanlar helâl haram dengesine dikkat etmediklerinde ve hak kavramı önemini yitirdiğinde kamu malına hıyanet kaçınılmaz hâle gelmektedir. Kamu malına hıyanet eden kişi, ucuz çıkarlar sağlarken, insanî ve ahlâkî değerlerini kaybetmektedir. Böyle bir toplumda ise ne kamu hizmeti lâıyıkıyla gerçekleşir ne de insanlar birbirlerine güvenerek huzurlu bir hayata sahip olurlar. Oysa kamu malı emanettir ve bu emanete hıyanet kişiyi hem dünyada hem de ahirette ağır bir vebal altına sokmaktadır. İslâm ise insanın boynuna yüklenen bu ağır vebalin onu dünyada ve ahirette zor durumda bırakacağı konusunda uyarmaktadır.

Dikkat Etmemiz Gereken Kamu Haklarından Bir Kısmı

1-Kamu arazilerini işgal etmek, üzerine bina yapmak. 2-Kaçak elektrik ve su kullanmak, 3-Vergi kaçırmak, vergi vermemek, 4- Görevi Kötüye Kullanmak- Rüşvet Almak- Torpil Yapmak, 5- Devletin imkânlarını israf etmek, 6- İşini ve görevini eksik yapmak.

Kamu hizmeti verenler, kamuya ait araç ve gereçleri kullanırken dikkatli ve duyarlı davranmalı, elektrik, su, kâğıt, akaryakıt ve benzeri her türlü araç-gereçleri israf etmeden, emanet şuuru içerisinde kullanmalı, ücretle veya maaşla çalışanlar mesai saatleri dâhilinde kendilerine verilen işi en verimli bir biçimde yapmalı, işgücü israfına sebebiyet vermemeli, görevini zamanında ve olması gerektiği şekilde yapmalı, rüşvet ve benzeri yolsuzluklardan sakınmalıdırlar. Unutulmamalıdır ki, kamu malından çalmanın vebal ve günahı sadece bu işi yapanların değil, bu gibilerini koruyup gözetenlerin veya göz yumanların da üzerindedir. (Diyanet Derg. Sy. 163, syf. 11-13)